

Gylden historie og lys fremtid

Start i 100

Foto: Nicolai Prebensen/VG

Odd Skuggen, klubbformann IK Start

Innhold

- 3 Mye vil endres i fremtiden
- 4-5 Kai Eriksen – Mr. Start
- 6-7 Start's jubileumsbok
- 8 Jubileumsfest til 20 i stil
- 8 Jubileumsgudstjeneste
- 10-11 Nordea – hovedsponsor i mange år
- 11 Start-historie i 3000 eksemplarer
- 12-13 Martin Stallemo – supersupporteren
- 15 Lagbilde Start 2005
- 16 Ny stadion gir millioninntekter
- 17 Start's supportershop
- 18-19 Claus Eftevaag oppsummerer og ser fremover
- 19 Junioravdelingen satser på miljøkvelder
- 20 Start – hele landsdelens lag

Styret IK Start

- Formann:** Tlf.:
Odd Skuggen.....905 54 797
- Nestformann/økonomileder:**
Torbjørn Flatnes.....992 13 390
- Fotballleder:**
Rune Jacobsen.....909 51 519
- Sekretær:**
Trine Ose.....905 75 005
- Leder junioravdelingen:**
Dag Andersen.....977 94 883
- Leder håndballavdelingen:**
Tor Noraas.....482 54 523
- Leder Seniorklubben:**
Per Gudmund Foss.....984 83 642
- Leder Miljøkomité:**
Svein B. Sødal.....911 32 444

Starteren

Offisielt organ for IK Start

Ansvarlig Redaktør:

Leif Strømme

Redaktør:

Ivar Ødegaard Eidsaa

Medarbeider:

Carl Viggo Axelssen

Layout og trykk:

R. Stav Johansen Trykkeri

I.K.Start

Postb. 1533, Lundsiden,

4688 Kristiansand

Tlf. 38 10 66 66 - adm@start.no

Fra gutteklubb til proffklubb

I år er det 100 år siden Start ble stiftet. 19. sept. kan vi invitere venner, samarbeids-partnere, kolleger og andre til en storstilet fest i Starthallen for å markere jubileet. Vi gleder oss til at så mange vil være sammen med oss på denne store dagen.

For vi har mye å feire. Den gangen Start ble stiftet, var det en gjeng unge gutter som kom sammen fordi man ønsket å spille fotball. Senere vokste klubben. Flere idrettsgrener ble lagt inn som del av klubbens virksomhet. Bandy, ski, orientering, sykling, håndball, friidrett, badminton og orientering var bare noen av idrettsgrenene som kom til. Dette gjorde at Start etter hvert ble en stor klubb, så stor at en naturlig etablering av andre klubber ble resultatet.

Orientering, friidrett og badminton valgte å bryte ut og etablere nye klubber.

Men det jo først og fremst som fotballklubb at Start har markert seg. Klubben ble for alvor satt på kartet i 1972, da man vant den gamle 2. divisjonen. Året etter gjorde Start comeback i toppdivisjonen, og laget under ledelse av Tor Røste Fossen, endte ut med en imponerende bronsemedalje.

Siden ble det flere bronsemedaljer, inne kronen på verket kom i 1978 og 1980 med gullmedaljer.

Helt siden comeback sesongen i 1973, har Start's varemerke vært et godt klubbmiljø, med et stort innslag av lokale spillere på laget. Makrellfotballen, den lette, tekniske og lette angrepsfotballen er også blitt et begrep.

I en tid som dette, er det tid for å stoppe opp og minnes alle dem som har

gjort en formidabel innsats og på den måten båret Start's stolte tradisjoner videre. Jeg tenker på klubbformenn, fotballformenn, ulike styrever og råd, og ikke minst alle de frivillige som i mange år har stilt opp og gjort en jobb når det var behov for det. Uten dere ville ikke IK Start ha vært der klubben befinner seg i dag.

I takt med at fotballen her hjemme er blitt mer profesjonell, har resultatet for Start's vedkommende endt ut med etableringen av Start Toppfotball AS. Under paraplyen og begrepet Start skal vi gå videre sammen.

Utfordringene er mange. Nytt stadionanlegg, hvordan vi best mulig skal legge forholdene til rette for håndballavdelingen og junioravdelingen, seniorryrådet og andre organ, er noe av det som skal håndteres på en god måte.

Vi har en ærerik historie å se tilbake på. Som formann i klubben opplever jeg at klubben er vital og levende. Start har mange venner som har et stort hjerte for klubben. Festlighetene utover høsten er en fin anledning til å si takk for hjelpen, for støtten og for engasjementet. I høst skal vi feire de første hundre, og med tanke på fremtiden, er utgangspunktet i dag det aller beste.

Uhørt dristig

I Start's barndom var det nærmest uhørt å vise seg på byen i fotball-drakt. Reinholdt Samuelsen veddet fem kroner med Einar Torjesen om at han ikke turde det. Torjesen tok ham på ordet og dro på sykkel gjennom byen til banen på Gimle-moen. Det vakte stor forskrekkelse. Ingen hadde våget det før. Men Torjesen var ikke frøsen, heter det. Han stakk pengene til seg med et flir: «Du trodde kanskje ikke at jeg turde», kom det lakonisk.

- Mye vil endres i fremtiden

- IK Start vil bestå. Men alt blir ikke som før. Det blir store endringer. Det er formannen i IK Start, Odd Skuggen, som fremholder dette.

IK Start er i år 100 år. En lang og ærerik historie skal markeres. Samtidig står dagens og morgendagens utfordringer og presser på.

- Sentralt i dette er jo spørsmålet hva som skal skje med Starthallen, sier Odd Skuggen.

I en konstellasjon der Start Toppfotball AS har ansvaret for den sportslige satsingen på A-laget, Start 2, Start 3 og juniorene, har Skuggen og hans hovedstyre blant annet ansvaret for junioravdelingen og håndballavdelingen. Hvordan IK Start vil se ut i fremtiden, vil på mange måter avhenge av hva som skjer med tanke på det nye Stadionanlegget.

- Det pågår en prosess i IK`et om vi skal beholde vår eierandel i Starthallen, om vi skal selge vår andel, eventuelt hele hallen, sier Skuggen.

- Markedet vurderes nå for å se om det er mulig å realisere inntekter på hallen. Carl Viggo Axelssen og Per Madland vurderer situasjonen med tanke på et salg, opplyser Skuggen.

Om IK Start flytter med Start Toppfotball til det nye stadionanlegget er ikke avklart.

- Skal det skje, må det i hvertfall være et vederlag ved salg av hallen som er stort nok til å legge i nye lokaler for IK Start sitt vedkommende i det nye stadionanlegget. I løpet av august, tidlig i september, må vi vurdere lokalitetene i Starthallen, hva henholdsvis junioravdelingen og håndballavdelingen har av behov. Når styret har en avklaring, må dette legges frem for en ekstraordinær generalforsamling for endelig avgjørelse, understreker han.

Han viser til at administrasjonen i Start Toppfotball er en betydelig leietaker i Starthallen i dag. Ved flytting til nytt anlegg må dette kompenseres. Og det kan berøre IK Starts bruk av hallen.

Skal IK Start forbli i Starthallen, må

- I løpet av august, tidlig i september, må vi vurdere lokalitetene i Starthallen, hva henholdsvis junioravdelingen og håndballavdelingen har av behov. Når styret har en avklaring, må dette legges frem for en ekstraordinær generalforsamling for endelig avgjørelse, sier Odd Skuggen.

en ny leietaker komme på banen som kan sikre store nok inntekter.

- Da er det ikke sikkert at IK Start kan benytte kafeteria og galleri som i dag, sier Skuggen, og viser til at Ålesund FK har flyttet all sin virksomhet over til det nye stadionanlegget i Ålesund, og at klubben er godt tilfreds med dette.

- Det er også mulig å få til hos oss, men det er en rekke avklaringer som må finne sted i klubben før vi kan ta en endelig beslutning, påpeker Skuggen.

- Det er først når arkitektkonkurransen er unnagjort, at vi får noe konkret å forholde oss til hva angår disponible arealer for IK`ets del i det nye stadionanlegget.

- Flytter IK Start vil noe av miljøet som har vært i klubben kanskje forsvinne. Det kan bli et savn for mange å ikke ha hallen som et tilholdssted. Seniorrådet har saken til drøfting, og det er ikke kommet noen bastante motforestillinger mot eventuelle flytteplaner derfra, sier Skuggen.

- Flytter IK`et, vil junioravdelingen få moderne lokaliteter med fantastiske treningsmuligheter. For håndballavdelingen stiller situasjonen seg annerledes, ettersom håndballen jo trenger treningsfaciliteter innendørs. Flytting eller ei til tross, det vil nok alltid bli lagt idrettsaktiviteter til hallen. På hvilken måte gjenstår å se, sier Odd Skuggen.

Kai Eriksen - Mr. Start

Han har opplevd flere trenere, ledere og spillere på nært hold enn noen annen i Start's historie. Nå er klubben i Kai Eriksens hjerte blitt hundre år. Og i følge Kai er grunnlaget til stede for en at en ny gullalder kan innledes. Hvilken gave å få for en meget tro, ærlig og oppofrende klubbjenter.

Fotball, Start og Kai Eriksen er begreper som hører sammen. Allerede som pur ung engasjerte han seg. I sesongen 1972, 73 og 74 hadde Kai ansvaret for kiosksalget på Stadion, hvor han startet jobben sammen med Karl Anders Glastad. I 1973/74 ble han utstyrsansvarlig i Start. Hvem skulle ha trodd at yrkeskarrieren tok den veien, for gladgutten som noen år tidligere hadde utdannet seg som kokk?

- Læretiden ble gjennomført i gamle Markens Grøde. Jeg var hos Kåre Eriksen i fem år, innen jeg reiste til sjøs i noen år. Da jeg kom hjem, startet jeg Kristiansands første gatekjøkken, faktisk en drive-in-kiosk i Tordenskjoldsgate, minnes han.

Senere utvidet han virksomheten. Han startet en potetforedlingsbedrift og leverte til produsenter av komper, til chips og middagspoteter hvor kundene var hoteller og andre serveringssteder.

I Start gikk det fort med tanke på avansement. I 1975 ble han fast ansatt i Start, som vaktmester i Starthallen. Parallelt fortsatte han også som utstyrsansvarlig.

Han har vært med på mye, i gode og mindre gode tider, når økonomien har vært god, og når økonomien har vært dårlig.

- Det har vært innholdsrike år, sier Kai, som imidlertid savner noe av det

Kai Eriksen, Mr. Start av Kristiansand, en mann av få ord, men med glimtet i øyet, en mann som går stille i dørene uten å stille de store kravene, men alltid levende opptatt av at folk skal behandles rettfærdig og fair.

gode klubbmiljøet som klubben hadde på 70-tallet.

- Det var mer tid til hverandre. Alt var ikke så hektisk. Mye kan jo sikkert ha sammenheng at jeg på denne tiden var på samme alder som flertallet av spillerne. I dag er jeg jo mye eldre, og er mer som en far eller bestefar å regne i forhold til spillerne, sier Kai, og setter latterdøren på vid gap.

Og nettopp latteren og det gode smilet er noe som har vært Kais kjenne-

merke i alle år. Den gode historien, alltid fortalt med et glimt i øyet, ikke for å henge ut noen, men mer i respekt for dem det måtte gjelde.

- Etter at det ble vanlig med kjøp og salg av spillere, har miljøet endret seg. Spillere blir i to-tre-fire år, og går så videre. Selv om Start er klubben med flest lokale spillere i troppen, er det likevel blitt slik, mener han.

- Det er en årsak til at småklubbene rundt om i byen har drevet godt, og at

av Kristiansand

det er kommet mange gode spillere fra distriktene. Kanskje har småklubbene klart å bevare noe av det Start har mistet på veien mot å bli en profesjonell klubb, undrer han.

- Men ikke misforstå, det er jo utrolig moro det som skjer om dagen. Tonen er god og vi trives. Men likevel savner jeg litt av gamle dagers miljø, sier han ettertenksomt.

- Smilet er der. Det må ikke forsvinne. Glimtet i øyet, og de gode replikkene må sitte løst, ler han.

- Å få til et godt og levende klubbmiljø er krevende. Folk har i dag så mange andre fritidssystemer, og barn som skal følges opp, at tiden strekker ikke til.

Kai Eriksen har vært med på mange oppturer, og tilsynelatende en endeløs rekke med nedturer. Verst så det kanskje ut i 2003. Start lå med brukket rygg. Også krisene på 90-tallet minnes han med gru.

- Det har vært tungt mange ganger. Konflikter liker jeg ikke. I 2003 drømte jeg grønt om nettene, i en sesong hvor vi tapte for MK tre ganger. I denne tiden før Solér og Ravnaas kom inn, visste jeg ikke om morgenen om jeg hadde en jobb å gå til dagen etter. Jeg fikk en nedtur. Det satte sine spor. Men jeg kom over det også, forteller han åpenhjertig.

Det ble også en stor skuffelse for Kai da Starthallen i sin tid ble solgt. Det var da han fikk beskjed av styret om at han ikke lenger hadde noen jobb å gå til. Han kunne registrere seg som selvstendig næringsdrivende, og satse på å bli leid inn for drift og vedlikehold i hallen.

- Men så ble Start Toppfotball stiftet, og jeg fikk en hundre prosents stilling der i stedet, og en fin gest var det jo at jeg fikk med meg ansienniteten fra IK'et, forklarer han. Så ble det Start-hallen AS, som jo går bra.

- Nå i nyere tid ble Ravnaas og Solér to ble reddende engler, sier Kai, og forteller hvor overrasket han ble da Ernst

Ravnaas ganske tidlig mente at målet måtte være Champion Leaguedeltakelse i 2007.

- Nå er vi på god vei, selv om det er lang vei å sparke enda. Men da Ernst sa dette, på bakgrunn av det som var situasjonen den gangen, syntes jeg han tok munnen vel full, smiler Kai.

- De satset, og all ære til dem for det. Hadde jeg hatt 30 millioner kroner, er jeg ikke sikker på om jeg hadde satset dem på Start slik Solér og Ravnaas gjorde, legger han til.

Kai har opplevd en rekke ledere på nært hold. Selv forteller han at han har kommet godt overens med dem alle.

- Erik Stallemo som satte seg så grundig inn i sakene, og som var respektert i hele fotball-Norge for sin kløkt til å drifte klubben og selge spillere, og det lenge før agentenes tid. Sverre Hornnes, en sterk person som satte sine spor, en mann som hadde meningers mot, til Rolf Andresen som var stille, rolig og saklig til sammenligning. Leif Strømme, mannen med en rekke ideer som var flink til å bruke teamet rundt seg. Erik Svendsen som nok ikke var så hard på det som det kunne virke, men som ville ha orden i rekkene, det være seg i klubbsammenheng eller i 17. mai-toget. Finn Hansen, en av "gadas glade gutter" med humør og glimt i øyet, forklarer han.

På trenersiden har han særlig mange minner om tiden med Karsten Johannessen.

- Skjønt det nok var Tor Røste Fossen som la grunnlaget som gjorde at Karsten kunne trene Start til gull noe senere.

- Og så vil jeg henge en stor medalje rundt Brede Skistads minne, en skvær og real kar på alle måter, du slette tid.

Også spillerne har vært mange.

- Erik Mykland, Svein Mathisen, Roy Amundsen, Trond Pedersen, Stein Thunberg, og Sven Otto "Borkis" Birke-land, er nok de som har satt seg størst spor etter seg hos meg, mener han.

- Av dagens spillere er det mange flotte typer, sier Kai, som trekker frem Lars Martin Engedal som en spiller som har en helt spesiell plass i Kais hjerte.

- Sesongene 1978 og 1980, det var vilt da også. Nå i dag er det jo helt fantastisk. Men vi har ikke vunnet noe enda, men har reell sjanse. Det er opp til oss selv. Med det opplegget og den strukturen som nå er, har vi alle forutsetninger for å bite fra oss i en eventuell Champions League kvalik, og Royal League, sier Kai Eriksen, Mr. Start av Kristiansand, på sin stille og rolige måte, en mann av få ord, men med glimtet i øyet, en mann som går stille i dørene uten å stille de store kravene, men alltid levende opptatt av at folk skal behandles rettferdig og fair.

- Skjønt, jeg har fortsatt ikke fått noen ny vaskemaskin, ler han, Kai Eriksen, Mr. Start av Kristiansand.

Fotballfeber

I 1931 klarte Start det utrolige - å spille uavgjort 1-1 mot sterke Larvik Turn i cupens 3. runde, og det endatil på bortebane. Foran omkampen i Kristiansand var det fotballfeber i byen. Oppgjøret ble uhyre dramatisk og det ble ekstraomganger nok en gang. På stillingen 4-4 like før slutt fikk Start straffespark. Janes Bjørnsen scoret sikkert, men dommeren dømte omspark fordi en larvikspiller (!) hadde løpt fram for tidlig. Bjørnsens nerver holdt imidlertid og han scoret igjen - via tverrliggeren. Bortimot 2500 tilskuere var elleville av begeistring, men kom ned på jorda igjen i 4. runde. Da vant nemlig Mjøndalen hele 8-0.

Har skrevet Start's jubileumsbok:

- Start sentrale i sørlandsk idrettsliv

- Det var her det begynte, i Turnhallen, en høstdag i september 1905, forteller Fritjov Øverland og Arild Jakobsen.

- Start har spilt en sentral rolle i sørlandsk idrettsliv. En rekke klubber innen ulike idrettsgrener er blitt stiftet med utgangspunkt i Start. Og så har det selvsagt vært svært interessant å skrive historien fra de siste 30 årene, fra da Start etablerte seg i toppen, og frem til i dag.

Da Start skulle lage sin egen jubileumsbok, tok klubben kontakt med ringrevene Fritjov Øverland og Arild Jakobsen. Hvem var vel bedre egnet til å skulle feste Start's historie til papiret enn den mangeårige journalisten i Fædrelandsvennen og fotballelskeren Øverland, og fotografen Jakobsen som nok er den innen presse miljøet som har dekket flest Startkamper gjennom tide-

Det var høsten 2003 at Start's jubileumskomiteé med Erik Stallemo og Leif Strømme i spissen tok kontakt med Øverland, som takket ja til oppdraget.

- Siden fikk jeg lurt med Arild, smiler Fritjov Øverland.

Et nitidig arbeid fulgte. Det ble til at duoen gravde i klubbens egne kilder og arkiver. Men det var behov for assistanse. Den famøse brannen i Fædrelandsvennens lokaler i 1972 medførte at alt

som landsdelens ledende avis satt på av bilder og arkiver gikk opp i røyk.

- Vi har gått på leting i kommoder, skuffer og skap til tidligere Startspillere, ledere og andre interesserte som etter hvert meldte fra at de satt på materiell som kanskje kunne brukes. Tidligere spillere som Reidar Flaa og Ivar Karlsen bidro med en del bilder fra 60-tallet, noe som var til stor hjelp, forteller Arild Jakobsen.

Verdifulle kilder

Gamle utgaver av Starteren gav solide innspill, i sær om de første 25 årene etter stiftelsen. Starteren begynte å komme ut i 1947. Journalist i Fædrelandsvennen og tidligere Startspiller, Jannes Bjørnsen, var redaktør av klub-

borgen de første årene. Han intervjuet svært mange av dem som var med på å starte klubben i 1905. Disse intervjuene var svært nyttige kilder når klubbens historie skulle skrives.

Øverland forteller at han også hadde stor nytte og glede av et hefte som ble gitt ut til klubbens 15-årsjubileum i 1920. Sakte, men sikkert fikk derfor duoen bak jubileumsboka den bakgrunnskunnskap som var nødvendig for å gi en samlet framstilling av Start's 100 år.

Start ble etablert av en gjeng på ca. 60 gutter som møttes i Turnhallens lille sal 19. september 1905. Mannen som brakte fotballen til landsdelen var Håkon Frøstrup. På hans initiativ ble byens første fotballklubb stiftet i 1891. Den klubben fikk imidlertid kort levetid. Derimot oppstod etter hvert en rekke gutteklubber, og det var medlemmene av disse som møttes i Turnhallen for å gå sammen om å danne en klubb som kunne bli sterk.

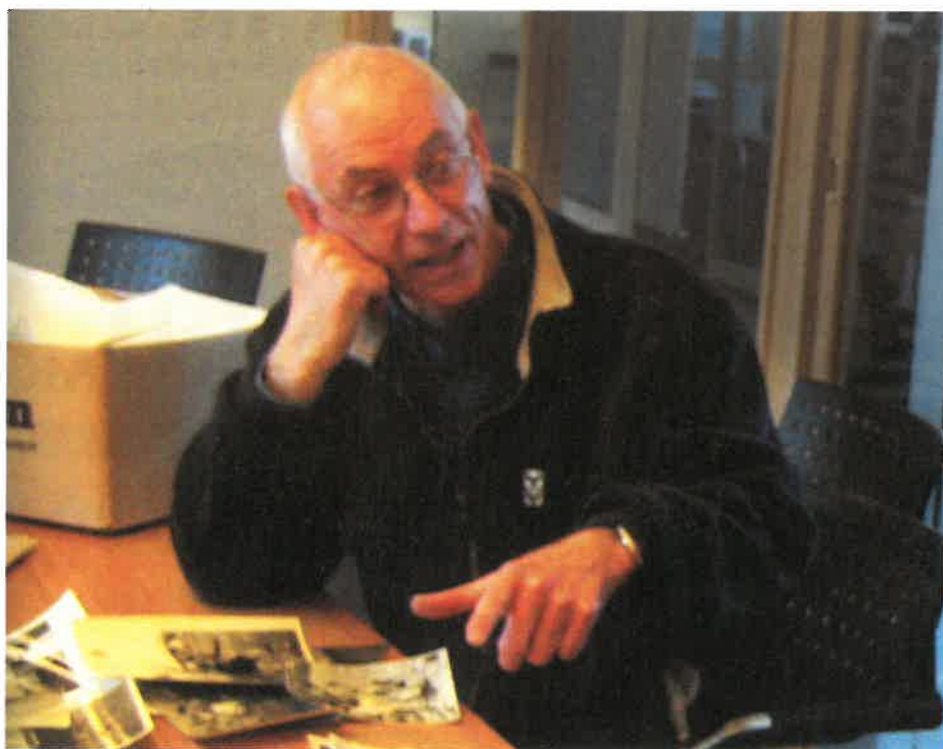
"Da foreslår æ Start!"

En av guttene var Daniel Pedersen. Han kom roende og var sent ute. Daniel kom løpende inn på møtet, og spurte om klubben hadde fått noe navn. Så langt hadde man ikke kommet. "Da foreslår æ Start!" sa Daniel. Og slik ble det.

Etter hvert vokste klubben, og i 1914 forandret den navn fra Fotballklubben Start til Idrettsklubben Start. En rekke idretter ble drevet i klubbens regi. Friidrett, sykling, bandy og skiidrett. I 1937 fikk Start egen orienteringsgruppe og etter krigen kom man i gang med håndball for damene. Fotball har hele tiden vært hovedidretten, og flere av de andre aktivitetene førte til knoppskyting i form av nye klubber. I 1921 ble Start's friidrettsgruppe hovedstammen i KIF, og klubbens syklistene var i 1937 med på å danne KCK. På 1950-tallet var Start faktisk den ledende orienteringsklubben her sør. Fotballens dominerende stilling førte til at orienteringsgruppa i 1973 gikk ut av Start og stiftet Kristiansands Orienteringsklubb.

Markerte spillere

Start har opp gjennom årene hatt mange markerte fotballspillere. Klub-

Mange har bidradd til at jubileumsboken kunne skrives, her får Fritjov Øverland og Arild Jakobsen assistanse av Start's gamle storspiller Ivar Karlsen.

bens mest markerte spiller i mellomkrigstiden var Trygve Hamre. Han var ikke bare den mest framtreddende på laget, men fikk også prøve seg i en uoffisiell A-landskamp mot Skottland og i B-landskamp mot Sverige. De første etterkrigsårene var Håkon Tveit Start's beste spiller. Også han fikk prøve seg på B-landslaget.

Det var mot slutten av 1950-tallet Start viste at nå var laget landsdelens beste. Da spilte laget seg opp i Hovedserien, men det ble med den ene sesongen. Landsdelsserien var Start's arena på 60-tallet som sluttet med et nytt opprykk til toppserien. Men fortsatt var ikke laget stabilt nok, og det ble med det ene året.

- Men snart var Start gode nok. Fra midten av 60-tallet gjorde Egil Drøsdal en stor jobb som leder av junioravdelingen. Under hans ledelse og etter impulser fra blant annet dansk fotball, fikk Start fram en stamme av teknisk gode og treningsvillige juniorer. Karsten Johannessen og Tor Røste Fossen bidro hver på sin måte til suksessen

som toppet seg i 1978 og 1980, sier Øverland.

Miljøskapere

Håkon Tveit, Svein Mathisen og Erik Mykland er nok, hver i sin tid, de tre største profilene Start har hatt, mener Arild Jakobsen.

- Svein og Trond Pedersen var viktige for miljøet i klubben. De skapte et humør og et miljø som gjorde at gode spillere som f.eks. Helge Skuseth, Stein Thunberg og andre kom utenfra. Det var i denne tiden Start etablerte seg som laget som spilte den morsomme, angreorienterte og tekniske fotballen, minnes han.

- Hva har det vært vanskeligst å skrive om?

- Da Start gikk fra å være en økonomisk sunn klubb på starten av 80-tallet og fram til den økonomiske nedturen, sier Øverland. Men her har det vært mange interesserte korrekturlesere, legger han til.

Boka blir lansert på selve jubileumsdagen, mandag 19. september.

TIPP & VINN

Send START-x-x> til 1980
Eks. START 4-1 (hvis du tror Start
vinner 4-1 denne runden). Pris kr. 5,-

RINGETONER

Send startsang 1 til 2002.
Få den nye Start'sangen!
Pris kr. 20,-

Se www.ikstart.no for bakgrunnsbilder
av spillerne og mye mye mer!

Jubileumsfest til 20 i stil

Mandag den 19. sept. inviterer Start til en stilig og innholdsrik markering, som er en hundreåring verdig.

- Det hele begynner klokken 11.00, bekrefter Finn Hansen, et av medlemmene i jubileumskomiteen som i tillegg til selve markeringen på "bursdagen" den 19. september, også har ansvaret for jubileumsfesten lørdag den 12. november.

Og jubileumskomiteen består i tillegg til Finn Hansen, av formann Ole Petter Mortensen, Carl Viggo Axelssen, Svein B. Sødal, Leif Strømme, Kjell Rosenberg, Kai Eriksen og Erik Stallemo.

Markeringen den 19. september starter med en pressekonferanse i forbindelse med at jubileumsboken som Fritjov Øverland og Arild Jakobsen har hatt ansvaret for, skal presenteres.

Klokken 11.45 kommer de inviterte gjestene, og klokken 12.00 vil formann i IK Start ønske velkommen.

- Klokken 12.30 blir det diverse underholdningsinnslag med Asbjørn Arntsen og flere. Vi fortsetter med en presentasjon av jubileumsboken slik at også gjes-

tene får en anledning til å få seg presentert arbeidet til Øverland og Jakobsen, opplyser Finn Hansen.

Frem mot klokken 15.00 blir det diverse taler og gaveoverrekkelser, og de mange gjestene vil seg få seg servert både kanapeer og noe å drikke. En rekke gjester blir invitert til festen. Ordfører, rådmann og idrettssjefen i kommunen er selvskravne. Det er også klubbens gullmerkemenn, medlemmene av seniorrådet, styrene i IK Start og Start Toppfotball, administrasjon, spillere, trenere og det sportslige støtteapparatet for øvrig.

Lederen i NFF, Sondre Kåfjord, formann i Agder fotballkrets, formannen i håndballkretsen, lederen i Vest Agder Idrettskrets, representanter for Norsk

Toppfotball, alle fotballklubbene i de to Agderfylkene, sponsorer aksjonærer i Start Toppfotball, Klubb 21, formannen i Menigheten, Vest Agder Fylkesmuseum, rektor ved Wilds Minne Skole, representanter for media og medlemmene i jubileumskomiteen vil alle bli invitert.

Jubileumskomiteen har også ansvaret for jubileumsfesten lørdag 12. november.

- Festen legges til Hotell Caledonien. Selve Caledonien Hall blir nok for liten, så i tillegg vil de tilstøtende rommene bli benyttet, hvor alle som befinner seg der vil kunne følge med hva som skjer på scenen via storskjerm, forklarer Finn Hansen.

- Vi har satt et tak på 450 medlemmer, og festen er myntet på klubbens medlemmer, spillere, trenere, støtteapparat og sponsorer. Det hadde jo vært en fantastisk krone på det hele om vi kunne feire med Start som gullvinnere i Tippeligaen. Jeg var med på 75-årsfesten i 1980, da Start hadde blitt seriemestre for andre gang, for øvrig en av de stiligste festene som Start noensinne har arrangert. Nå satser vi på å få til noe liknende, sier Finn Hansen.

Mannen med jernhau

Albert Egeland var kaptein på Start fra 1914 til 1921. Han ble kalt «mannen med jernhau». Han kunne nikke ballen lengre enn mange kunne sparke, ble det sagt om ham. Han var en myndig kaptein som bestemte det meste. Hvis en spiller ikke var flittig nok, satte han vedkommende ut av laget. Det hjalp. Albert Egeland ble senere æresmedlem i klubben, og fikk også æren av å legge ned grunnsteinen til Starthallen.

Håpløs dommer

Å klage på dommeren er ikke noe som er oppfunnet i nyere tid. Og kanskje har ikke kvaliteten alltid vært på topp. En kamp mot Donn i mai 1927 endte 3-1 til Start. I styreprotokollen gir sekretæren dommeren denne attesten: «Hørte etter publikum og dømte straffespark på Start.»

Søndag 18. september kl. 11

Jubileumsgudstjeneste Lund kirke

Dagen før selve fødselsdagen inviterer IK Start og Lund menighet til jubileumsgudstjeneste i Lund kirke.

Jubileumskomiteen har tatt initiativ til denne samlingen som vil bli en høytidelig markering av IK Start sine 100 år. Foruten de som naturlig hører til Lund menighet ønskes medlemmer og venner av IK Start i alle aldre særlig velkommen. Denne dagen kan alle være med i "Menigheten". Startere vil bidra under selve guds-

tjenesten og etterpå blir det kirkekaffe med et enkelt program med tema knyttet jubileet.

Ansvarlige for gudstjenesten er sokneprest Hans Jørgen Wennesland og Audun Myhre som holder dagens preken. Kirkekaffen vil bli ledet av Harald Båslund.

Vi gratulerer Start med 100 års jubileet!

Arena AS Pål Pettersen	ABCcenter Fritid AS	Årikstad Transport AS
www.netthandelen.no	Hovdestøylen Golfhotell & Hyttetun	Team Bygg AS
Kinnarps AS	Festival Engros AS	Flak AS
Sportsprofil AS vis a vis Starhallen	Kjell Strømme AS Bilforretning	G. Norbys Sykkel & Sport AS
Aage Johanson Sport AS	Paddys Pub&Restaurant	NorEngros Gustav Pedersen AS
Evje Bakeri	Strømmes Reklame AS Leif Strømme	Trio Eiendomsutvikling AS
Allkopi AS	Birkedalsveien Industribygg AS Jan Kær	New Wave Sportswear AS
Isenkram AS	Fædrelandsvennen	Rolf's Elektro AS
Oddemarka Bilservice Borgar Haugland	Bauer Energi AS	Vågsbygd Bygg- og Vedlikehold
Oddemarka Auto AS	Preco Import Preben Rentsch	Næringsmegleren AS Sædberg og Hodne
Holst Silketrykkeri AS	Bo Invest AS	Mosvold & Co AS
Handelskompaniet AS Porsgrunn	Per Langeland AS Malermester	VIA Flyspesialisten
Elevine Mathuset Lund Torv	Mesel Invest AS	Så Korninvest Sør AS
Dr. Bjørn Johansson Zürich	Ameda Agder Aage P. Danielsen	Skanska AS
Kåre Larsen Handelsgartneri Torvet - Søgne	Westshore Brokers AS	Samba Opptenningsbriketter
Teleteam AS	Adax AS	Meglerhuset Sædberg AS
Clear Channel Norway AS	BRØVIG Markedslederen innen storbilvask	Cemo AS - vi krydrer hverdagen

- Begynnelsen på noe st

- Vi har vært en av Start's hovedsamarbeidspartnere helt siden 1997, og har fått mye igjen for samarbeidet, sier Terje With Andersen.

Når Start nå i år feirer sitt 100-årsjubileum, er Terje With Andersen i Nordea en av de ivrigste gratulantene. For i følge With Andersen er Start av stor betydning for å promotere Sørlandet, dens bedrifter, opplevelsestilbud og verdier. Han burde vite hva han snakker om. Faktum er at Nordea er en av Start's mest trofaste sponsorer, og en samarbeidspartner som har vært med både i motgang og medgang.

- Selv om vi har vært med som sponsor i flere år, er jeg likevel forbauset over at Start har gjort det så til de grader godt slik tilfellet er denne sesongen. Når det er sagt, er ikke de fremgangene som nå har kommet tilfeldige. De er et resultat av å ha bygget gode relasjoner over tid, mener With Andersen.

- Det som skjer nå er så til de grader gjennomført på en positiv måte. Og kanskje vel så viktig er det å streke under at Start ikke blir noen døgnflue. Til det

har det skjedd for mye bra over tid, sier han.

Nordea ble med som sponsor i den tiden da Odd Skuggen satt som leder i sin første formannsperiode. With Andersen forteller at Start ønsket å ha en aktiv og god diskusjonspartner.

- Vi for vår del ønsket ikke å være en sponsor som kun pøste inn penger uten å stille krav. Krav stilte vi, og sammen har vi gått veien siden, understreker With Andersen.

De nødvendige kvalitetsnormene som Nordea etterspurte, kom etter hvert på plass.

Han forteller at uten rike onkler, måtte Start ta de nødvendige grepene. Klubben ble veldrevet. Men det koster å henge med i toppen. I 2003 slet Start både sportslig og økonomisk. Men mye endret seg da Ernst Ravnaas, Erik Solér og Tom Nordli kom til.

- De representerte hver for seg kvalitet innen sine fagområder. På bare to år har man bygd en bærekraftig bedrift. Nå er teamet det sentrale, og det vil bestå uavhengig av enkeltpersoner, sier With Andersen.

Som mener det som skjedde i Start kan næringslivet ha mye å lære av.

- Uten tilstrekkelige grep i motgang, får du heller ikke medgang. Vi har vært med på prosessene som Start har vært igjennom. Det har krevd mye av oss rent faglig. Det er unormalt at Nordea skulle støtte en fotballklubb. Årsaken til at vi har vært med så lenge, er at slik

ort

Starthistorie i 3.000 eksemplarer

Start har jobbet internt og overfor sponsorer og samarbeidspartnere, på mange måter likner det bankhåndverket vi utfører til daglig. Derfor trekker vi veksler på hverandre, hvor Solér, Ravnaas, Nordli og andre trekkes inn for å formidle sine erfaringer, både internt og overfor våre kunder, forklarer With Andersen.

Samarbeidet har tydeligvis båret gode frukter. Faktum er at Nordea i fjor gikk inn på en ny treårsavtale med Start.

- Det er viktig at vi gjorde det vi gjorde i fjor, selv om det ble dyrt for oss, ler With Andersen.

- Fra spøk til side trengte Ravnaas og Solér en samarbeidspartner å støtte seg på da de kom inn, en samarbeidspartner som ville være der i gode og mindre gode dager. Man skal ikke svikte ens venner når vennene har det tøft, men sørge for en faglig oppfølging for å få tilgang til det markedet man ønsker å nå, sier han.

- Det å være med og støtte en organisasjon som står for kvalitet er viktig. Våre ansatte blir motivert av det Start gjør. I tillegg eksponerer Start seg via oss overfor våre kunder og ansatte. Derfor er det viktig for oss å assosieres med lag som har innhold og seriøsitet, sier han.

- De storkampene som har vært i høst, øker verdien av vårt engasjement i Start. Vi får eksponert oss på en god måte, legger han til.

Avtalen med Start utløper i 2007. Men With Andersen streker under at Nordea ønsker å være langsiktige. Derfor er muligheten god for at avtalen blir fornyet når den nåværende avtalen utløper.

- Og sist, men ikke minst, er Start en viktig katalysator for å promotere Sørlandet, landsdelens verdier og bedrifter. Start kan bli den møteplassen landsdelen trenger for å kunne gjøre nye fremskritt, sier Terje With Andersen.

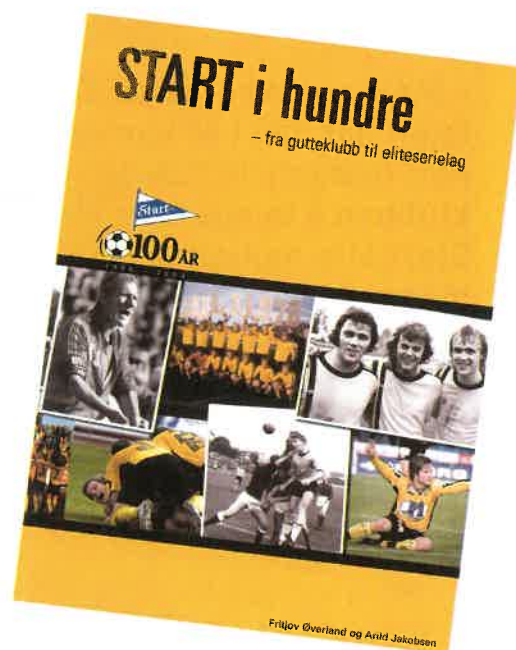
- Starts jubileumsbok er trykt opp i et opplag på 3.000 eksemplarer. Skulle det være behov for det, så vil det ikke by på noen problemer å skulle trykke opp nye opplag. Det sier Trond Baade, mannen i Starts markedsavdeling som har fått ansvaret for salget av Starts jubileumsbok.

- Fritjov Øverland og Arild Jakobsen har laget en praktbok som skal presenteres på jubileumsdagen 19. september, mener Baade.

Og nå skal han gjøre alt for å nå folk der de er, slik at de som vil kan få kjøpt den.

- Boken blir å finne i Menighedens supportershop i Vestre Strandgate. I tillegg har vi et samarbeid med bokhandlerne, hvor vi satser på Sørøst-Norge som sådan. Ellers hos Fædrelandsvennens kontorer, Starthallen. Trond Baade treffes på Mobil 911 69120. Start har jo mange supportere fra ytterpunktene i regionen som møter opp på hjemmekampene, og som sikkert har interesse av å kunne lese Starts historie fra 1905 til 2005, sier Baade.

Han viser til at interessen fra bokhandlerne er stor. Berge Libris i Markensgate vil for eksempel gjøre noe spesielt ut av det hele, og vil bruke et av utstillingsvinduene for å promotere boken.

- Berge Libris har bestilt 500 eksemplarer av boken, og det sier jo litt om hva vi kan forvente. Berge Libris har også signalisert interesse for å arrangere en temakveld med forfattere og representanter for klubben, sier Baade.

- Vi vil også tilby bedrifter og organisasjoner muligheten til å kjøpe boken, enten i form av gaver til de ansatte, og til forretningsforbindelser, sier han.

Boken koster 449 kroner, og førsteopplaget er trykt opp i 3.000 eksemplarer.

- Vi er rimelig sikre på å selge hele førsteopplaget. Det er jo et formidabelt trøkk omkring Start om dagen. Start-sangen spilles overalt, og media har jo daglig reportasjer om klubben, spillere eller trenere, så oppmerksomheten er høy og vil nok forbli det i hele år, mener Trond Baade.

Liten treningsvilje

I Starteren for juli 1957 heter det: «Hva treningen angår, så var de fleste med fra våren, men i det siste har praktisk talt alle vært borte fra treningen mer eller mindre. Noen har til og med ikke trent på flere uker. Det er betegnelsen at på siste trening før 2. runde var det bare to av spillerne som møtte. Det må vel være norgesrekord.»

- Start sprekker ikke!

- Start sprekker ikke. Det laget har vist i år har vært helt fantastisk. Klarer klubben å ta nye steg har Start alle muligheter. Det mener Martin Stallemo, en av Starts mange og ivrige supportere.

41-åringen begynte å følge Start på Kristiansand Stadion allerede i 1972, kun åtte år gammel, og siden har han fulgt Start i tykt og tynt.

- Mitt første Startminne er finalen i junior-NM i 1974, da Start likegodt gikk bort og vant gull. Jeg husker også den berømmelige kampen mot Viking, i 1976 da over 16.000 tilskuere var møtt frem. Det var jo den gangen da KMV bestod, og hvor en rekke ildsjeler ved bedriften snekret nye tribuner bak den gamle sittetribunen, og med midlertidige tribuner på lastebil i svingen mot det gamle garderobebygget. Det var tider, det, smiler Stallemo.

- Jeg fikk Start inn med morsmelken. Det som facinerer så kraftig er jo laget, stemningen og atmosfæren. Det er pirring i magen hver eneste søndag, og jeg går jo på Stadion for å se Start vinne. Jeg er der alltid, selv om laget ikke har gjort det så bra. Er man supporter, så er man supporter, mener han.

Martin Stallemo opplevde på nært hold suksesslagene på 70-tallet, hvor det hele ble kronet med gull i 1978 og på nytt to år senere. Senere kamper mot Viking, og ikke minst kampene mot LSK, etter at Lillestrøm rykket opp i 1975.

- Svein Mathisen var jo eksponenten for Startstilen med hurtig oppspill fra forsvaret, via midtbanen og ut på kantene, hvor angrepene ble avsluttet med gode innlegg foran motstande-

- Drømmen om å komme tilbake har alltid vært der. Det som nå skjer i dag er et eventyr. Her har vi et lag med syv-åtte faste spillere som er fra distriktet. Start spiller angrepsfotball etter godt gammelt merke, hvor vingspillet er sentralt. Vi har typene, og vi har lederne, sier Martin Stallemo.

rens mål. Den lette, tekniske og offensive fotballen har jo i alle år vært et varemerke for Start. I tillegg hadde jo Start personlighetene. Hvem kan vel glemme Reidar Flaas scoring mot LSK, Skuseth, Thunberg og alle de andre, konstellasjonen Karsten og Svein og Sveins kommentarer til Frolandsgjengen som satt i svingen?

- Det var på denne tiden at klubben ble drevet på dugnad, nærmest fra dag til dag. Det var tiden før de store sponsorene, hvor folk var med i kjærlighet til klubben og ikke minst fotballen. Spillerne og lederne hadde en grei tone, og spillere og ledere imel-

lom var kamerater på tvers av klubbene. Kanskje er mye av dette borte nå. Det er synd, for det virket litt mer trivelig før, mener Stallemo.

Stallemo mener også Starts varemerke i alle år har vært at klubben har klart å få frem talenter fra byen og distriktet. På 80-tallet slo spillere så som Sten Glenn Haaberg, Claus Eftevaag, Pål Lydersen, Olav Klepp, Tore Løvland og Arve Seland igjennom, og klarte å føre stolte Starttradisjoner videre.

- 80-tallet var jo også et tiår med flere svært avgjørende kamper med stor nerve. Jeg skal aldri glemme kampen mot Vidar i 1987, da Vidar

ledet 3-1. Start måtte vinne for å spille i 1. divisjon sesongen etter. Kampen endte tilslutt med Startseier 4-3. Vi trodde Start hadde klart det, men syv minutter på overtid scoret Viking, og Start måtte ut i kvalik, minnes han.

- Den neste kampen mot Bryne, er også brent inn i hukommelsen. Start vant 2-1 og stemningen på Stavanger Stadion den gangen var elektrisk.

Stor og avgjørende kamper til tross: 80-tallet var en turbulent tid for Start.

- Start hadde det økonomiske hengende over seg. Mange spillere ble solgt. Det ble noen oppturer på 90-tallet, og alt så rosenrødt ut i 1992-93, da alle mente Start ville overta hegemoniet i norsk fotball. Det skjedde ikke, til tross for Brede Skistads emnente arbeid som trener. Så kom smellen, og Start lå med brukket rygg.

- Drømmen om å komme tilbake har alltid vært der. Det som nå skjer i dag er et eventyr. Her har vi et lag med syv-åtte faste spillere som er fra distriktet. Start spiller angrepsfotball etter godt gammelt merke, hvor vingspillet er sentralt. Vi har typene, og vi har lederne. Publikum har vendt tilbake. Alle venter på en sprekk, men Tom Nordli og spillerne er flinke til å nullstille seg. Dette gjør at laget gjør det bedre og bedre, sier Stallemo, og innrømmer at han er svak for trekløveret Fredrik Strømstad, Doffen Hæstad og Alex Valencia.

- Klarer Start å fortsette fremgangene, vil klubben dominere toppen i norsk fotball i årene som kommer sammen med Viking, Brann, Rosenborg, Lillestrøm og Viking. Årets sesong har vist at det har jevnet seg ut i toppen, og det vil det nok fortsette å være også i årene som kommer. Jeg tror ikke Start faller i den fellen at man gjør det godt i opprykksesongen for så å falle mye av sesongen etter. Til det er fundamentet for sterkt og godt.

- Hvilken drøm har du for fremtiden?

- Drømmen i over 30 år har vært Ullevaal i oktober, smiler Martin Stallemo.

Kampendringer

Flere av Starts siste kamper i høst er blitt endret hva angår kampdato og tidspunkt for når kampene starter.

Endringene kommer på grunn av at mange av kampene skal vises på fjernsyn.

Her er endringene som er blitt gjort:

Mandag 19. september:

Brann - Start, kampen starter kl. 19.00 og sendes på Canal +

Søndag 25. september:

Start - Vålerenga, kampen starter kl. 20.15 og sendes på NRK

Lørdag 15. oktober:

Start - Aalesund, kampen starter kl. 16.00 og sendes på NRK

Tidligere har NFF også meldt at kampen Start - Fredrikstad er flyttet fra søndag 30. oktober til lørdag 29. oktober kl. 18.00.

Ny stadion til 14.000 tilskuere? - best på lang sikt

Ernst Ravnås sier seg glad for vedtaket om at det nå skal bygges nytt stadionanlegg. Men han tror det blir avgjørende at anlegget prosjekteres slik at det i hvertfall på sikt kan utvides til å huse 14.000 tilskuere.

- Det ideelle er om vi kan få til et stadionanlegg med kapasitet på 14.000 tilskuere. Jeg tror et anlegg med plass til 10.000 vil bli for liten allerede etter kort tid.

Ernst Ravnås er en fornøyd mann om dagen. Den politiske godkjenningen i juni, medfører at det kan settes forgang i planleggingen. Og går det som Ravnås håper, vil mange av brikkene ha falt på plass allerede før årsskiftet.

- Nå i august inviteres det til arkitektkonkurranse, med en detaljert kravspesifikasjon. Det er ikke sikkert at vi havner ut på et anlegg som er identisk med Viking nye stadion, eller Viborgs nye anlegg som kommunen har vurdert, forklarer Ravnås.

Når arkitektkonkurransen er ferdig,

vil Start bestemme seg for hvilket alternativ man vil gå for. I løpet av desember blir det utlyst en anbudskonkurranse med basis i dette alternativet. I julemåneden skal også reguleringsplanen for området opp til politisk behandling. Nøyaktig hvor stort areal i Marvika det da kan være snakk om å innlemme i planen, er enda ikke avklart.

- Se for deg et A4-ark. Slik det ligger an i dag, er det aktuelt å unytte midtpartiet. Om områdene på hver side også skal inngå i planen, er ikke avklart enda, det gjelder en tomt ut mot veien, og en tomt ut mot sjøen, forklarer Ravnås.

- Vi er interessert i å kjøpe de to tomtedelene, for å få regulert disse som næringsbygg. Da kan hele eiendommen optimaliseres på en annen måte, samt at det er mulig å tjene på utviklingen av disse som kan brukes som egenkapital til stadionprosjektet, sier han.

Slik det ser ut i dag, er det mest

aktuelt å skulle få til en finansiering på et stadionanlegg med en kapasitet på 10.000 personer. Det har også vært vurdert å øke kapasiteten til 14.000, noe som vil koste 30-35 millioner mer.

- Det er mange som er opptatt av saken. Vi får mange henvendelser. Med den veksten som er i befolkningen med en netto tilflytting til Kristiansand på mellom åtte hundre og tusen personer årlig, tror jeg vi på sikt vil angre dersom vi ikke bygger et anlegg til 14.000. Viking hadde opp mot 9.000 tilskuere i snitt før Vikings nye anlegg stod klart. Med ny stadion har tilskuertallene økt, og Viking er allerede i gang med å utvide anlegget fra 15.000 til 16.500 tilskuere, forklarer Ravnås.

- Hvis det ikke er mulig for oss å få til en avtale på de to arealene mot veien og mot sjøen, må vi gå for et anlegg på 10.000, men alt dette vil det komme en avklaring på i den videre prosessen, understreker han.

Start-stallen anno 2005

Foran fra venstre: Tom Berhus, Fredrik Strømstad, Johannes Hardarson, Kai Risholt, Alex Valencia, Atle Roar Håland, Kristoffer Hæstad og Stein Pedersen.

I midten fra venstre: Sportslig leder Trond Arne Gjone, ass. trener Bård Wiggen, hovedtrener Tom Nordlie, Asbjørn Rike, Leif Otto Paulsen, Rune Nilssen, Kenneth Høie, Tommy Runar, Jon Midttun Lie, Stefan Bärnin, ass. trener Erik Ruthford Pedersen, oppmann Kai Eriksen og fysioterapeut Rune Magnussen.

Bak fra venstre: Bjarte Lunde Aarsheim, Toni Jönsson, Bala Garba, Ben Wright, William Aligo, Jesper Mathisen, Glenn Andersen, Bård Borgersen, Marius Johnsen, David Hanssen og Lars Martin Engedal

Nytt stadion gir solid økning i in

- Det nye stadionanlegget vil bidra til at Start kan øke inntektene, gjøre det mer attraktivt for publikum å gå på hjemmekampene, samtidig som sponsorene vil bli enda mer eksponert. Dette er nødvendig for å sikre at Start kan kjempe i toppen i årene som kommer. Det sier Ernst Ravnaas.

Han viser til situasjonen i Viking. Før det nye anlegget stod ferdig i Stavanger, hadde Viking mellom 6.000 og 11.000 på hjemmekampene, med et snitt på under 9.000. Det nye anlegget har bidradd til at tilskuertallene har økt med hele 40 prosent. Og anlegget som ved åpningen hadde en kapasitet på 15.000, må nå utvides med 1.500 nye plasser, slik at man samlet kan ønske 16.500 tilskuere velkommen.

Til sammenligning viser statistikken at Start er den sjette beste klubben i Norge hva angår publikumsfremmøtet på hjemmekampene, og det i en sesong hvor Start har ledet fra 2. serierunde. Likevel har tilskuertallene økt utrolig mye sammenlignet med fjoråret.

Ravnaas er ikke bekymret over at tilskuertallene ikke er høyere.

- Start må bygge opp en stor og lojal tilskuermasse. Det tar tid. Start må etablere seg i toppen, parallelt som flere finner det naturlig å møte opp på hjemmekampene annenhver søndag klokken 18.00, sier Ravnaas.

- Med et nytt stadionanlegg kan man beregne en tiprosentsøkning bare på anlegget alene. Folk vil komme uavhengig av været, fordi man sitter under tak. I tillegg bidrar et nytt anlegg til en helt annen opplevelse. Man sitter nærmere spillerne og er nærrere det som skjer på gressmatten, sier Ravnaas.

Utkast til planløsning av ny stadion i Marvika.

Og sist, men ikke minst, vil et nytt stadionanlegg gjøre det mer attraktivt for næringslivet å være med som en samarbeidspartner for Start.

Disse tre forholdene vil i følge Ravnaas bety at Start vil ligge nærmere et snitt på 12-13.000 på hjemmekampene, enn 10.000. Han mener også det er viktig for byen å ha en skikkelig storstue, med tanke på konserter og andre større arrangementer.

Et nytt stadionanlegg er kostnadsberegnet til 120 millioner kroner, da med en kapasitet på 10.000. Om kapasiteten økes til 14.000, vil prisen bli en del høyere.

- Dette er basert på kommunens egne kalkyler. Vi tror anbudskonkurransen vil gjøre det mulig å kunne få ned prisen, og i valg av hensiktsmessige løsninger. Avhengig av VIP-facilitetene vil et anlegg til 10.000 koste 110-130

ntektene

millioner, og 30-35 millioner i tillegg med et stadion med plass til 14.000, tror Ravnaas.

Vel så viktig er det at et nytt stadion vil generere merinntekter i millionklassen.

- For sesongen 2005 har vi et kostnadsbudsjett på 29 millioner kroner. Vi ender opp på noen få millioner mer. Budsjettets inntektsside var 29 millioner kroner tidligere i år, men også dette havner en del høyere, forklarer Ravnaas.

Sammenlignet med Brann og Viking som opererer med budsjetter i størrelsesorden 40-45 millioner, er det et stykke igjen.

- Med et nytt stadionanlegg vil vi kunne drive toppfotball på et realistisk nivå, hvor vi estimerer merinntektene å være mellom 12 og 15 millioner kroner. Da har vi mulighet for å kunne gjøre de nødvendige sportslige satsingene, sier Ernst Ravnaas.

Heia Start – 100 år med fotball!

IK Start er 100 år – og dette markeres på Vest-Agder fylkesmuseum med utstillingen HEIA START! 100 år med fotball.

Åpent søndager kl. 12-17 eller etter avtale for grupper.

Vest-Agder FYLKESMUSEUM

Vest-Agder fylkesmuseum, Vigeveien 22B,
4633 Kristiansand. Tlf 38 10 26 80

En drøm for en Startsupporter

Stadig flere har fått øynene opp for Starts supporterbutikk i Vestre Strandgate. Her betjener Linda Kristiansen en av mange kunder som var innom da Starteren var på besøk.

Den nye Startbutikken i Vestre Strandgate er en drøm for en Startsupporter. Her finnes alt man måtte trenge av både flagg, drakter, caps og annet utstyr.

- Butikken åpnet 8. april, og vi har hatt en jevn og fin økning hele tiden, forklarer butikksjef Linda Kristiansen.

- Vi driver butikken på dugnad. Alle som jobber her går enten på skole eller i jobb. Drømmen er jo at vi på sikt kan klare å ha åpent parallelt med butikkstanden for øvrig. I dag har vi åpent daglig fra 15-18.00, og hver lørdag fra 12-16. De søndager det er hjemmekamp, har vi også åpent, da fra 13-15.00, opplyser Kristiansen.

- Dette er butikken for Starts mange tilhengere, og er et veldig positivt tiltak for å skape et godt miljø rundt IK Start. Vi hadde ikke hatt 1.320 medlemmer i Menigheden uten et slikt lokale i sentrum, forklarer Rolf Berntsen, som i styret i supporterklubben Menigheden har det økonomiske som sitt arbeidsfelt.

- Butikken har blitt en fin møteplass. Mange stikker innom for en fotballprat. Men langt de fleste vil innom for å sikre seg en drakt, t-skjorte, caps eller andre supportereffekter. Det er også et økende

antall som har fått med seg at vi selger billetter til hjemmekampene her. Det er da snakk om ståplassbilletter og billetter til H-feltet på sittedribunen, sier Kristiansen.

- Det er gøy å holde på, selv om det krever litt. Vi er ti personer som jobber her, noe mye, andre av og til. Vi gjør jo dette for IK Start, samtidig som vi er med på å bidra til et godt miljø i Menigheden, sier hun.

Ideen om å etablere en egen supportershop kom i fjor høst, da supporterklubben hadde møte for å diskutere hva man kunne finne på for å bygge et godt klubbmiljø.

- Start var i forhandlinger med Ernst Hotell om en sponsoravtale. I den forbindelse kom dette lokalet opp. Vi leier lokalet gratis som en del av avtalen hotellet har med Start. Dette er et prøveprosjekt for å se om det er mulig å kunne drive en supportershop, sier Rolf Berntsen.

- På kort sikt er målet å bygge et miljø, og en kultur og interesse omkring Start. Viser dette seg å være en suksess, så hadde det vært fint å kunne se på konseptet som Fredrikstad FK benytter, hvor de har etablert en supportershop og sportscafé under samme tak, hvor spillerne kommer og tar lunchen. Et slikt tiltak ville jo blitt en ordentlig fin møteplass, sier Rolf Berntsen.

- Foran en ny storhetstid

- Start markerte seg som en storklubb i flere sesonger på 1990-tallet. Så kom nedturen. Men det som er i ferd med å skje nå, betyr at Start har alle forutsetninger for å kunne gå inn i en ny storhetstid. Det mener Claus Eftevaag, en av de aller beste spillerne som Start noensinne har hatt i sine rekker.

Han var en av klippene på Startlaget den gangen Start dominerte med makrellfotball av beste merke. Allerede 15 år gammel debuterte Claus på førstelaget, som spiss, og attpåtil mot Rosenborg. Unggutten hadde et talent utenom det vanlige, tidlig stor for alderen, med en kjempeteknikk og ikke minst en herlig målteft.

- Kampen mot Rosenborg tapte vi 0-2. Men det var gøy å få smaken på førstelagsfotball. Det gav mersmak, smiler Claus.

Og mer ble det, på Starts førstelag, på juniorlandslaget og på U-landslaget. Claus spilte seg til overskrifter. Han gjorde det såpass godt, at Liverpool meldte sin interessere. Men da Claus ødela foten etter å ha tråkket på en glassflaske, kjølnet interessen hos daværende Liverpool manager Kenny Dalglish.

Det ble mange kamper, kanskje for mange. Selv sier Claus at han nesten var utbrent før karrieren hadde begynt.

Med Karsten Johannessen som trener, ble Claus flyttet ned som venstre midtbanespiller, en rolle Claus ikke likte. Men trofast både mot klubb, trener og lagkamerater, gav Claus som vanlig alt i alle kamper og dueller.

Claus var for god til å bli. Da den øko-

nomiske nedturen startet på midten av 90-tallet, ble en rekke spillere solgt for å redde Start fra økonomisk ruin, så også Claus Eftevaag.

I 1995 gikk turen til Brann, hvor han spilte frem til 1997. Belgiske Liege ble Claus' neste arbeidsgiver, før han returnerte til Start, hvor karrieren endte i 1999. Kroppen ville ikke mer, og med Bekhterevs sykdom var det umulig å fortsette.

I dag gleder han seg over Starts solide fremganger de siste to-tre sesongene.

- Mye av årsaken til at Start fikk problemer, selv med Norges beste lag, som avisene kalte oss, henger sammen med Bosmandommen. Som et resultat steg lønningene. Det ble mye ståhei i norsk

fotball i perioden 1997-2000. De fleste klubbene slet med røde tall i regnskapet. De aller fleste klubbene fikk problemer. Spillere måtte selges for å få klubbregnskapene i balanse. Start var intet unntak, mener han.

- Start lå med brukket rygg økonomisk, og var i ferd med "å gå i hundene", da Erik Solér og Ernst Ravnaas meldte sin interesse. Ære være investorene som har bidradd, med kanskje så mye som oppimot 30 millioner kroner. Uten dem hadde ikke Start vært der klubben er i dag, sier Claus.

Som imidlertid savner fokus fra både supportere og ikke minst media på den jobben investorer, samarbeidspartnere og administrasjon har gjort.

- Det er jo folkene bak som har hen-

tet inn de spillerne og lederne klubben har hatt behov for. Solér, Ravnas & Co har satset langsiktig, blant annet med å utvikle egne talenter. I flere av kampene i år har jo åtte av 11 spillere vært fra byen eller distriktet rundt, rett og slett fantastisk, fra både Solér, Ravnas, Nordli, og hele klubben som sådan, mener Claus Eftevaag.

Det er blitt hentet inn spillere som hadde det som trengtes for å komme videre, og de nye spillerne så som Bala Garba, Bård Borgersen, Atle Roar Håland, Johannes Hardarson og Alex Valencia, for å ha nevnt noen, har jo lyktes til fulle.

I dag leder Start Tippeligaen. Stadion fylles til hver hjemmekamp. Det er mye omtale i media. Likevel etterlyser Claus et enda større engasjement rundt klubben. Selv fikk han erfare et lidenskapelig Bergenspublikum på nært hold i sin tid som Brannspiller.

- Hadde det vært Brann som hadde vært i Start situasjon, hadde byen stått på hodet, det være seg butikker og media, og byen hadde formelig summet av optimisme. Går man en tur gjennom Kristiansand i dag, er det ingenting som viser at Start i skrivende stund er Norges beste lag og topper Tippeligaen.

Claus Eftevaag er imponert over hva Start har fått til i år, i en sesong hvor målet var å holde seg. Han mener den viktigste faktoren for å lykkes i årene som kommer, er å ha en god og sterk økonomi, hvor det nye stadionanlegget vil spille en sentral rolle.

- Et sterkt lag som spiller på et moderne anlegg, vil være viktig i arbeidet med å skape en sørlandsk identitet. Det er ingenting som tyder på at fremgangen vil stoppe opp. Fortsetter Start i samme spor resten av sesongen, vil Start neste sesong spille mesterligakvalifisering, vil delta i Royal League, og på den måten ytterligere sette klubben og byen på det nasjonale og internasjonale fotballkartet. Jeg gleder meg til fortsettelsen, sier Claus Eftevaag.

Junioravdelingen satser på miljøkvelder for alle

Junioravdelingen fortsetter med å invitere til klubbkvelder i Starthallen og vil vise Start's bortekamper, samt Champions Leaguematchene utover høsten. Her fra en tidligere tilstelning.

Junioravdelingen jobber målrettet for å skape et godt klubbmiljø i IK Start. Start's bortekamper på storskjerm og Champions Leaguematchene er noe av det junioravdelingen tar initiativet til utover høsten.

- Junioravdelingen til IK Start er i vekst. I dag teller avdelingen 220 medlemmer, fordelt på 11 grupper og 19 lag. Ettersom det også er en uttrykt målsetting om at klubben skal få frem egne talenter i større grad, må forholdene legges praktisk til rette. Vi tror noe av løsningen er gode og inspirerende klubbkvelder, forklarer Inge Rosenvold som sitter i junioravdelingens styre.

Rosenvold er krystallklar på at junioravdelingen skal legge til rette for et godt og levende klubbmiljø. Kiosken i Starthallen er blitt rustet opp, og det er investert i ny storskjerm i kafeteriaen slik at man kan invitere til ulike klubbkvelder.

- Vi har investert i en projektor slik at vi kan se kamper sammen i kafeteriaen. I så måte inviterer vi til klubbkvelder når Start har bortekamper som vises på fjernsyn. Det blir også Champions Leaguematcher utover høsten, forklarer han.

- Kampene til nå har vært en suksess. På det meste har vi vært over hundre personer som har kommet sammen. Klart slikt er inspirerende, når det kommer folk i alle aldre, fra de yngste som så vidt har begynt på skolen, til de eldre, og med en rekke ungdommer og voksne i tillegg.

- Vi skal også være en klubb for dem som vil spille fotball kun for gøy, uten å satse på å nå en karriere som toppspillere. Vi må aldri støte spillere fra oss, fordi de "ikke er gode nok", men sikre at de blir i klubben, og kan bidra til et godt klubbmiljø, og rekruttering til ulike verv på sikt, sier Rosenvold.

- Det fine er jo at kampene i Champions League går tirsdager og onsdager. Dette er jo dager hvor henholdsvis håndballavdelingen og junioravdelingen har sine treningsdager i hallen, som avsluttes med kamper på storskjerm i kafeteriaen, sier Rosenvold.

- Vi tror på verdien av å legge til rette for meningsfulle aktiviteter for klubbens unge. Men vi ønsker også at tilbudet skal omfatte alle dem som bor i området, for på den måten å skape en god kontakt mellom klubben og omgivelsene, sier han.

- For å skape et levende klubbmiljø, vil vi bruke den nyutviklede nettsiden vår aktivt. Under adressen www.ikstartjr.no vil alle nyheter bli lagt ut, om arrangementer i felles regi, hvilke kamper vi viser og mye mer, sier Inge Rosenvold.

- Start – hele landsdelens lag

Ernst Ravnaas og Erik Solér har en helt klar målsetting på sikt: Å etablere Start som et stabilt topplag i Norge, samtidig som Start skal fremstå som hele landsdelens lag.

Mye har skjedd siden Ravnaas og Solér ble med i Start i februar 2002. Den gang lå Start med brukket rygg, og for å skape et fundament for fremtiden, ble aksjekapitalen i Start Toppfotball AS kjørt i null. Nye Start AS ble etablert av tospannet, som også skjøt inn ny egenkapital i Start Toppfotball, som i dag er eid 80 prosent av Nye Start AS.

På bare to og et halvt år er alt forandret: Start kjemper om gull, og publikum strømmer til Kristiansand Stadion. Start er blitt laget alle TV-stasjoner vil vise, og svært mange av lagets kamper vises direkte på TV.

Men fremgangene skal ikke stoppe med dette, om det går som Ravnaas og Solér jobber for.

- Jeg er optimist av natur. Om tre år, i 2009, har Start vært med og kjempet i toppen tre ganger. Vi har vunnet cupen, og vi har røket ut i en semifinale. Drømmen er også at Start i enda større grad vil fremstå som klubben for hele Sørlandet. Vi har så mange talenter her sør, og så mange kommuner som har satset på å bygge ballbinger og kunstgressbaner, at vi har alle forutsetninger for å drive et meget godt talentarbeid.

- Vi har også alle forutsetninger for å kunne få til et godt og nært samarbeid med alle gode krefter i landsdelen, det være seg Dyreparken, Color Line, næringslivet og andre. Det må jo være mulig å kunne lage produkter og opplevelser sammen, som gjør at vi kan trekke godt med folk til Sørlandet, som kombinerer det fotballmessige, med både Dyreparken, Color Line, handelsnæringen og øvrige sponsorer.

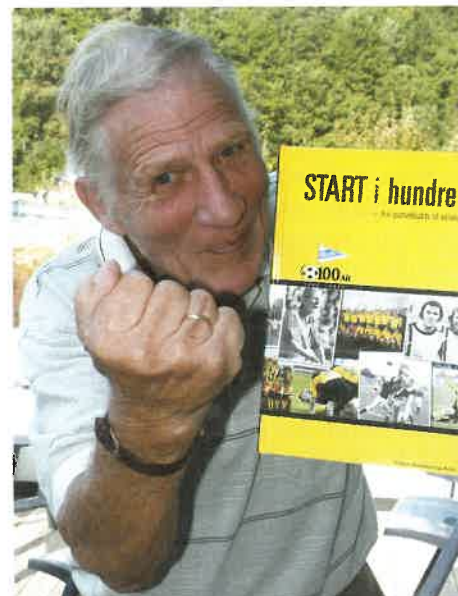
- Hva med inneværende sesong?

- Økonomisk sett tror jeg vi for første gang på mange år vil få et lite overskudd på driften, eksklusive spillersalg. Administrasjonen må vi fortsette å bygge ut i takt med aktiviteten, slik at vi i alle ledd fremstår som gjennomført profesjonelle, sier Ernst Ravnaas.

- Vi ender som nummer to. Og økonomisk sett tror jeg vi for første gang på mange år vil få et lite overskudd på driften, eksklusive spillersalg. Administra-

sjonen må vi fortsette å bygge ut i takt med aktiviteten, slik at vi i alle ledd fremstår som gjennomført profesjonelle.

START i hundre Boka er nå klar!

Æresmedlem Karsten Johannesen viser her frem boka som nå er i salg fra 19. september. Boka er på hele 320 sider, og fås kjøpt hos byens bokhandlere, Fædrelandsvennens avd. kontorer, Menighetens butikk V. Strandgate og i Starthallen.

For nærmere opplysning,
ring: 38 10 66 66.